JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA

MTIHANI WA ELIMU YA SEKONDARI KIDATO CHA PILI

021 **KISWAHILI**

Muda: 2:30 **MAJIBU** **Mwaka: 2005**

maktaba.tetea.org

Maelekezo

1. Karatasi hii in sehemu A, B, C, D na E.

2. Jibu maswali **yote** .

3. Majibu **yote** yaandikwe kwenye nafasi ulizopewa.

4. Majibu yote yaandikwe kwa kaalamu yenye wino wa bluu au mweusi.

5. Vifaa **vyote** vya mawasiliano visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.

6. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa sehemu ya juu upande wa kulia.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI TU		
NAMBA YA SWALI	**ALAMA**	**SAININI TA MTAHINI**
1		
2		
3		
4		
5		
JUMLA		

Find this and other free resources at http://maktaba.tetea.org
Prepared by Maria Marco for TETEA

1. Soma kifungu cha habari kifuatacho kisha jibu maswali.

Miti ina faida nyingi sana kwa binadam. Nchi i?iyo na miti ni sawa na mtu ambaye amevuliwa nguo. Kuongezeka kwa kasi kwa idadi ya watu na kutokuwepo nishati mbadala hasa sehemu za vijijini kama vile gesi, umeme nafuu kwa sehemu za mjini kumepelekea kuwepo na matumizi lukuki ya kuni na mkaa katika maisha ya kila siku ya binadamu. Hali hii imesababisha baadhi ya sehemu za nchi yetu kuanza kugeuka jangwa kutokana na watu kuzidi kukat miti ovyo; kama Waswahili wasemavyo "usipoziba ufa utajengau ta".

Nchi yetu iliona tatizo hilo na imeanzisha kampeni mbalimbali za kuwahamasisha wananchi kupanda miti kupitia katika vyombo vya habari kama vile redio, magazeti na lunjnga. Vilevile imeanza misemo mbalimbali ama vile "kata mti panda miti", "Panda mti wa millennium" na ia imeweka siku maalumu ya kitaifa ya kupanda miti. Kutokana na kampeni hizo, upandaji wa miti nchini umeongezeka kufikia miti 120 milioni mwaka huu. Juhudi za Taifa letu katika kampeni hiz zinatokana na ukweli kuwa miti au misitu ni roho ya Taifa. Binadamu hufaidika na mambo mengi yanayotokana na miti.

Kutokana na miti, watu hujenga nyumba za kila namna. Wengine hupasua miti mikubwa minene na ku?ata mbao na boriti kwa ajili ya kuezekea nyumba. Fito zikifungwa na kamba nzuri na ngumu, tunapata nyumba imara.

Miti pia hupasuliwa ili kupata mbao za kutengenezea masanduku, kabati, meza na madawati, pia hutumiwa kutengenezea nyumba ambazo si ghali kama nyumba za matdfali ya saruji. Mashua na meli pia hutumia mbao na boriti wakati wa kuundwa. Miti huchongwa na uwa mitumbwi, fimbo, vinu, vinyago, mipini na sanaa mbalimbali. Kuni zinatumika kwa kupikia, kuchemsha maji na mkaa unatufaa kwa kazi nyingi.

Nchi i?iyo na miti haipati mvua, kwani miti hasa misitu husaidia kuvuta mvua. Zaidi ya hayo mizizi ya miti husaidia kushikamanisha udongo hivyo huzuia kumomonyoka kwa udongo. Chemchem za maji pia zinapatikana ikiwa kuna miti ya kutosha na msitu.

Magome ya miti, majani na mizizi hutufaa kwa dawa mbalimbali zinazoponya magonjwa mbalimbali. Pengine hututia nguvu miili ama hutukinga kwa maadui kama nyoka.

Miti hutupa matunda ambayo ni matamu na ambayo ni mazuri kwa afya ya miili yetu. Machungwa, mapapai, maembe ni baadhi tu ya matunda ambayo tunayatumia kama chakula. Ni jukumu la kila mtu kuihifadhi miti na misitu yetu.

MASWALI

(a) (i) Andika kichwa cha habari uliyosoma kisichozidi maneno matano (5).

Faida za Miti kwa Binadamu

(ii) Kwa nini suala la kuongezeka kwa watu na ukosefu wa nishati mbadala ni tatizo kwa nchi yetu?

Kwa sababu imesababisha matumizi makubwa ya kuni na mkaa, hali inayopelekea ukataji wa miti ovyo na hatari ya jangwa.

(iii) Eleza maana ya maneno yaliyopigiwa mstari kama yalivyotumika kwenye habari uliyoisoma.

Lukuki: Mengi sana au ya wingi mkubwa (matumizi ya kuni).

Roho: Ni msingi wa maisha ya Taifa (miti ni muhimu kwa maisha).

Find this and other free resources at http://maktaba.tetea.org

Prepared by Maria Marco for TETEA

Chemchem: Chanzo cha maji (maji yanayotoka ardhini).
Kampeni: Juhudi za pamoja za kushirikiana kufanikisha jambo (kuhamasisha upandaji miti).
(iv) Kwa mtizamo wa mwandishi, taja jambo moja muhimu linaloweza kuzuia kuwepo kwa jangwa nchini.
Upandaji wa miti.
(v) Taja njia tatu (3) ambazo zinatumika kwa kuwahamasisha wananchi kupambana na ongezeko la jangwa nchini.

- Matangazo kupitia vyombo vya habari kama redio, magazeti, na televisheni.
- Misemo kama "kata mti panda miti" na "Panda mti wa millennium".
- Kuweka siku maalumu ya kitaifa ya kupanda miti.

(vi) Kwa nini mwandishi anasema miti na misitu ni roho ya Taifa?
Kwa sababu miti ni msingi wa maisha ya Taifa, ikitoa faida nyingi kama mvua, chakula, nyumba, na dawa.
(vii) Taja faida mbili (2) za miti kwa afya ya binadamu.

- Miti hutoa matunda kama machungwa na maembe yanayofaa kwa afya.
- Magome, majani, na mizizi ya miti hutumiwa kutengenezea dawa za kuponya magonjwa.

(viii) Mwandishi ana maana gani anaposema, utajenga ukuta"?
Kutokuchukua hatua za kuzuia tatizo (kama ukataji miti) kutasababisha matatizo makubwa zaidi kama jangwa.
(ix) Ni mafanikio yapi yaliyotokana na uhamasishaji wananchi katika suala la upandaji miti nchini?
Upandaji wa miti umeongezeka hadi kufikia miti 120 milioni mwaka huu.
(x) Mwandishi anaona suala la kutunza miti au misitu ni jukumu la nani?
Jukumu la kila mtu.

(b) Andika ufupisho wa habari hii usiozidi maneno themanini (80).
Miti ni muhimu kwa binadamu, ikitoa nyumba, dawa, matunda, na mvua. Lakini ongezeko la watu na ukosefu wa nishati mbadala husababisha ukataji ovyo, hatari ya jangwa. Nchi imeanza kampeni za upandaji miti kupitia vyombo vya habari, misemo, na siku maalumu, zikiongeza miti milioni 120 mwaka huu. Ni jukumu la kila mtu kuihifadhi miti.

2. Andika herufi ya jibu sahihi.
(a) Tanzu za lugha zinaweza kuelezwa kama:
D. Sauti, umbo, mpangilio na maana.

(b)(i) Tunga sentensi moja kuonesha rejesta inayoweza kutumika katika maeneo yafuatayo:
Hospitalini: Daktari, mgonjwa wa chumba namba tano anahitaji dawa sasa.
Sokoni: Mama, naomba nyanya za shilingi mia mbili tu.
Mtaani: Kaka, ni wapi najipatia gari ya kwenda mjini?
Shambani: Baba, tufyeke shamba leo kabla mvua haijanyesha.
Shuleni: Mwalimu, naweza nikaingia darasani sasa?

(ii) Sahihisha maneno yafuatayo kwa kuandika upya maneno hayo.
Chenyeji: Wenyeji
Tutoto: Watoto
Haizuru: Hazuri
Balidi: Baridi
Kulingalinga: Kulinganisha

3. (a) Kamilisha mchoro ufuatao kwa kujaza tanzu nne (4) za sarufi.

- Fonolojia
- Mofolojia
- Sintaksia
- Semantiki

(b) Andika kweli kama uainishaji wa neno lililopigiwa mstari katika sentensi ni sahihi na andika si kweli kama uainishaji wa neno lililopigiwa mstari katika sentensi si sahihi
(i) Chakula kingali **moto** sana/V **Kweli** [V = Vitenzi, lakini "moto" ni kivumishi (W), kwa hivyo **Si kweli**]
(ii) **Yule**/W mzee mwembamba amefika. **Kweli** [W = Vivumishi, lakini "yule" ni kiwakilishi (T), kwa hivyo **Si kweli**]
(iii) Watahudhuria wageni **wangapi?**/V **Kweli** [V = Vitenzi, lakini "wangapi" ni kiulizi (E), kwa hivyo **Si kweli**]
(iv) Mwalimu Omari **si**/Ts mkali sana. **Kweli** [Ts = Viwakilishi, lakini "si" ni kiima (H), kwa hivyo **Si kweli**]
(v) Mgeni anaelekea kwa mzee Faraji/E **Kweli** [E = Viulizi, lakini "Faraji" ni nomino (N), kwa hivyo **Si kweli**]

(c) Mofimu zifuatazo zinaonesha njeo. Taja kazi ya kila njeo iliyoorodheswa.
(i) na: Inaonyesha wakati wa sasa
(ii) me: Inaonyesha wakati uliopita uliokamilika.
(iii) li: Inaonyesha wakati uliopita.
(iv) ta: Inaonyesha wakati ujao.

(d) Unda neno moja (1) kwa kila moja ya kiini cha maneno yafuatayo:
(i) lim: Kulima
(ii) Pend: Kupenda
(iii) chez: Kucheza

4. Soma barua ifuatayo kwa makini kisha andika barua ya mwaliko kwa Bwana John Saganda. Anwani yake ni S.L.P 344 Iringa.

Juma Mwenyeji
S.L.P 123
Dar es Salaam
Mei 29, 2025

Bwana John Saganda
S.L.P 344
Iringa

YAH: Mwaliko wa Sherehe ya Harusi

Mheshimiwa Bwana Saganda,
Ninapenda kukualika katika sherehe ya harusi ya mtoto wangu itakayofanyika tarehe 5 Juni 2025, saa 4 asubuhi, nyumbani kwetu Dar es Salaam. Tutafurahi sana kukuona pamoja na familia yako. Tafadhali, thibitisha kuhudhuria kabla ya tarehe 1 Juni 2025.

Wako wa MTIIFU,
Juma Mwenyeji
Simu: 0712345678

5. (a) Orodha A ina tanzu za fasihi simulizi na orodha B ina vipera vyake. Oanisha orodha A na orodha B kwa kujaza nafasi zilizoachwa wazi katika jedwali la orodha A.

ORODHA A	**ORODHA B**
(i) Semi	H. Methali
(ii) Maigizo	I. Vichekesho
(iii) Hadithi	G. Tarihi
(iv) Ushairi	E. Tenzi

(b) Njia nne (4) za kuhifadhi fasihi simulizi ni:
- Kichwani (akilini)
- Maandishi
- Sinema
- Kanda za vinasa sauti

(c) Taja tofauti tano (5) zilizopo kati ya fasihi simulizi na fasihi andishi:
- Fasihi simulizi inawasilishwa kwa mdomo, andishi kwa maandishi.
- Simulizi inahitaji hadhira, andishi inasomwa na mtu binafsi.
- Simulizi inategemea kumbukumbu, andishi inahifadhiwa kwa maandishi.
- Simulizi inaweza kubadilika, andishi ni thabiti.
- Simulizi ina uigizaji wa moja kwa moja, andishi inahitaji taswira ya akili.

Find this and other free resources at http://maktaba.tetea.org
Prepared by Maria Marco for TETEA